Schrijfsters aan het woord:

Thea Doelwijt en Astrid Roemer: hernieuwde kennismaking op Curaçao

WILLEMSTAD —De organisatoren van de Third International Caribbean Women Writers Conference hebben voor deze conferentie vier eregasten uitgenodigd. Dat zijn Nancy Morejon uit Cuba, Daisy Cocco de Filippis uit de Verenigde Staten en Thea Doelwijt en Astrid Roemer uit Suriname, maar beiden wonend in Nederland. Een kennismaking.

Thea Doelwijt is medeoprichtster en schrijfster van het Doe-theater in Suriname in de jaren 1970-1982. Sindsdien woont zij in Nederland. Daar heeft men haar werk leren kennen via de cabaretmusical 'Land te koop', het totaal theaterstuk 'Libi span ini na ati foe Surinam' (ook de titel van een NOS-film van Jan Venema over het Doe-theater) en het stuk over de staatsgreep 'Ba Uzi'. In 1982 schreef zij voor de Amsterdamse theatergroep 'Gado Tjo' het spel 'Trawan Prakseri', dat in de regie van Rufus Collins een prijs won op het festival van Avignon. In België maakte 'Tiedrie' een bewerking van haar stuk 'Prisi Stari / De Pretster', regie Henk Tjon. In Nederland richtte Thea Doelwijt de theaterstichting 'Prepre' op, die in 1984 'Een dikke zwarte vrouw als ik' uitbracht, over een van Suriname's eerste vrouwelijke artsen Sophie Redmond. In 1987 verscheen daarvan de televisie bewerking van jan Venema. Verder schreef zij ook verschillende kinder toneelstukken, kinderboeken en boeken en stukken over jongeren. Thea Doelwijt laat zich in haar stukken, vaak met satirische teksten, altijd inspireren door Suriname, vooral door politieke en maatschappelijke ontwikkelingen.

Thea Doelwijt: 'Ik zit al negen jaar in Nederland en probeer daar weer mijn leven op te bouwen. Ik doe hetzelfde, met variaties, als wat ik 23 jaar lang in Suriname deed. En ik er denk met treurigheid aan dat het te maken heeft met de decembermoorden in 1982 dat alle mogelijkheden in Suriname stopten. Het was daarna absoluut niet meer mogelijk om kritisch theater te doen. In september 1983 ben ik weggegaan, met het idee voor een jaar (?), maar de positieve zijde is dat mijn vrienden ook naar Nederland zijn gegaan en dat ik daar met die mensen kan doorwerken'.

Is er nu wel uitzicht op terugkeer naar Suriname?

'Het is spannend. Ik heb altijd gezegd, dat als ik de stukken zoals ik ze maakte, weer zou kunnen spelen in Suriname, ik met een stuk terug zou gaan. 'Iris' (Een toneelstuk) is mijn graadmeter. Een paar jaar geleden ben ik heel kort in Suriname geweest en gevraagd: 'Zou ik dit kunnen opvoeren?' Maar men vond het beter van niet, want het zou te veel oude wonden open halen. Maar sedert Venetiaan er zit en er weer verkiezingen zijn, heb ik een stille, voorzichtige hoop. Het zal nog niet één, twee drie zijn'.

Worden er nu in Suriname toneelprodukties gemaakt?

'Ik hoor erover, maar ik heb er geen duidelijk beeld van. Er zijn wat nieuwe mensen bezig. Een meisje, een vrouw, is heel actief. Ik ben heel benieuwd'.

En wordt er nieuw toneel geschreven?

'Ik kan niets zeggen, want ik heb er alleen over gehoord. Het is vaak volkstoneel, soms kritisch, maar schaars. Mijn zucht is, je moet bij het begin beginnen, bij waar het is fout gegaan. Als je in zo'n situatie leeft, zie je de gevolgen, zie je de achteruitgang, maar kun je kritisch zijn tegenover de militairen? Ik weet niet of dat al kan. Dat is daar ook minder de issue. Terwijl het voor ons, die in een vrijwillige, verplichte ballingschap zijn gegaan, toch het main issue blijft. Neem bijvoorbeeld 'Iris'. Daarin heb ik een poging gedaan mijn standpunt te verkondigen dat die moorden absoluut 'the limit' waren. Maar er zijn ondertussen al weer zoveel problemen bij gekomen. Als ik terug zou gaan naar Suriname, zou ik daar eerst een jaar moeten wonen, en zwijgen, om daar stukken over te kunnen maken'.

In Nederland is Thea Doelwijt heel actief.

'Het gaat met ups en downs, in golven. Ik ben free lance en hang dus af van opdrachten en subsidies. In Nederland gaat het niet anders. Maar ik mag niet klagen. Ik heb ook wat boeken gemaakt, volksverhalen verzameld, een schoolproject gedaan voor basisschool, kinderen van 6-8 jaar'.

In de serie volksverhalen van Lemniscaat zit wel een bundel met Surinaamse verhalen. Waarom niet ook een bundel met Antilliaanse verhalen?

'Daar is wel over gepraat, maar ze moesten een keus maken, i.v.m. de financiën'.

Staat u in de stukken die u schrijft (elk jaar minstens een toneelstuk), ook kritisch naar de Nederlandse samenleving toe?

'Dat lukt nog niet. Mijn inspiratie is nog steeds Suriname. Misschien ben ik op een dag wel zo aangepast dat Nederland me echt interesseert en dat ik oog krijg voor de problemen die er ook daar zijn en dat ik me daarover ga opwinden. Ik word wel beïnvloed door mijn omgeving, maar door wat ze daar multicultureel noemen en ik Surinaams. Ik heb het wel geprobeerd, maar het lukt me emotioneel nog niet. Maar de Nederlandse maatschappij is zo aan het veranderen, is zo multicultureel, dat ik daar nog zo veel te doen heb. Dat vind ik gewoon leuk'.

U bent als speciale gast naar dit congres gekomen. Waarom hebt u die uitnodiging aangenomen?

'Ik dacht: als ik Curaçao zie, mijn familie hier zie, zo dicht bij Suriname ben, misschien kan ik ook even Suriname zien. Ik ken Curaçao al. We hebben hier gespeeld. Het publiek was toen heel enthousiast. Het Surinaamse publiek op Curaçao ook. Ik ben morgen bij JPF uitgenodigd. Dan komen alle Surinamers samen, die uit Suriname, uit Nederland en van Curaçao. Ik ben geen echt conferentiemens. Ik houd niet veel lezingen, maar wel iets meer dan vroeger. Ik voel mezelf een soort waarnemer. Ik geniet ervan de palbomen te zien. Terwijl ik een huis vol palmbomen heb, maar hier zijn ze groter, hoger, echter. En al die vrouwen bij elkaar uit het Caribisch gebied. Het gaat hier zo gemakkelijk. Nederland is zo moeilijk, zo zwaar, je moet zo goed weten wat je zegt. Hier gaat het zo easy. Het is of je elkaar toch ergens herkent. Gisteren toen we in de bus stapten, zo'n grote oude schoolbus, het was net een uitstapje naar Colacreek, dat praten en lachen, het was heel speciaal. Zo'n ontmoeting is heel belangrijk, heel inspirerend, vooral in de nawerking. Vanaf volgende week ga je het steeds leuker vinden. Ik heb altijd problemen met conferenties. Vaak is het een soort uitputtingsslag. De mensen zijn zelf ook zo vol, willen zo veel praten. Die oude behoefte, die ook in Nederland bestaat, komt ook naar voren in het tweejaarlijks cultureel-literair festival daar. Iedereen gaat erheen om de reunie. Het is een geschreeuw, een gegil, een geomhels. Het leukste onderdeel van het programma vind ik het voorlezen uit eigen werk zoals gisteren gebeurde bij L'Ambience. Maar op een gegeven moment raak je verzadigd, dan wil je praten over je problemen, je dromen en strijd. Ik weet ook niet hoe het anders zou moeten. Ik hoop wel op een boek met al die papers waarover gepraat wordt. Dan heb je dat in elk geval. Ik lees liever.

ASTRID ROEMER

Astrid Roemer werd in 1947 in Suriname geboren. Ze schrijft poëzie, romans, toneelstukken en liedteksten. Belangrijke thema's in haar werk zijn racisme en sexualitiet. Ook de moeder speelt een belangrijke rol. Haar stijl is fragmentarisch en meerstemmig; haar taalgebruik rijk en zintuiglijk.

'Als ik nu over mezelf denk, is het aan hoe het voelt om een Nederlands schrijfster genoemd te worden. Ik ben al twintig jaar weg uit mijn geboorteland. Ik kwam in een hoog ontwikkeld land op taalgebied, en ik kon op mijn niveau goed meedraaien. Hoe vervreemdend dat werkt, niet inhoudelijk of naar vorm, maar voor de omgeving. Ik hoor vaak van Antillianen en van Surinamers: 'Maar je boeken zijn zo moeilijk!'. Dan denk ik, maar jullie zijn niet meegegroeid met mij. Ik wil toch trouw blijven aan mijn eigen talent, ontwikkeling, groei. Ik wil en mag ten aanzien daarvan geen compromissen sluiten. Als ik dus voor een bepaalde vorm kies, bij voorbeeld voor hoorspel of drama, omdat dat een betere toegang geeft voor mensen die meer oraal zijn ingesteld, blijven toch mijn thema's complex. Nu ik eenmaal ben opgenomen in het circuit in Nederland, geef ik veel lezingen, schrijf columns en korte verhalen, maar ik kan nog wel eens hunkeren naar het prille begin, toen ik nog geen publiek had, toen ik nog alle ruimte had om te scheppen, om te schrijven. Als ik nu iets van lange adem wil maken, moet ik mijn huis soms ontvluchten, zelfs mijn land ontvluchten, dus veel geld uitgeven'.

Wat zijn de dingen die u op dit ogenblik bezig houden?

'Ik heb me laten verleiden tot actieve deelname in de partijpolitiek. Ik zit de twee jaar nog in de gemeenteraad van Den Haag (Groen Links). Ik ben de eerste zwarte vrouw in de raad en dat schept hoge verwachtingen, waaraan geen mens meer kan voldoen, zeker niet in zo'n korte tijd. Kortom als ik hier zo rondloop op dit congres denk ik eraan wat een hectisch leven ik eigenlijk leid als schrijfster. Vanochtend was het trouwens een erg goed panel. Ze hebben de link tussen creatief schrijven en secundaire lietratuur goed gelegd. Ik weet dat er hier veel fictie schrijfsters aanwezig zijn en ik zou ze zo graag willen zien, ze willen horen. Al die studies over literatuur zijn prachtig, maar de creatieve schrijfsters dat zijn de primairen, die wil ik zien en horen, de rest is secundair. Waarom zien we ze niet op het posdium? Ik zou het heerlijk vinden. Er was een hele groep Antilliaanse schrijvers op de feministische boekenbeurs in Amsterdam. Waar zijn ze? Waar zijn de schrijfsters van het eiland zelf? Je moet dit niet als een kritiek zien, het gaat om een persoonlijke behoefte van mij. Dat is de reden waarom ik zelf naar conferenties ga. En ook de reden waarom ik word uitgenodigd. Het creatieve werk.

Ik ben eregaste hier en het voelt goed hier te zijn, omdat ik van Curaçao hou. Om heel persoonlijke redenen. Het is een klein eiland dat de organisatie van deze conferentie op zich heeft genomen en tot een vloeiend geheel heeft gemaakt. Ik ben dus niet negatief. Fictie- schrijvers en non-fictie- schrijvers moeten met respect met elkaar omgaan. Er is plaats voor ieder, maar fictie moet wel adequaat aanwezig zijn. Er zijn zoveel mensen van zoveel verschillende origines te zien, te voelen, te horen. Dat breekt alle stereotypen af. Alle zwarte vrouwen zijn wel gelijkwaardig, niet gelijksoortig. Dat is zo gezond om hier te zien. Alle stereotypen smelten weg, het geeft zo'n uitstraling. Je ziet hier ook zoveel niet gepigmenteerde mensen die je als zwart interpreteert in Europa. Ze hebben dezelfde stem-intonatie als ik en dat voelt goed'.

ASTRID ROEMER

Was u al eerder op Curaçao geweest?

'Ik kende Curaçao van veel boeken lezen, van veel en graag omgaan met Antillianen in Nederland. Er is geen feest of bijeenkomst geslaagd als er geen Antilliaanse zangeres bij is. Ik heb er behoorlijk wat mee. Maar ik had lange tijd een persoonlijke reden om niet te komen. Mijn vader heeft hier heel lang gewoond. Er was toch een verlangen in me om te zien waar hij geweest was. Toch. Ik ben eerst anoniem gekomen om te voelen, om te zien, te ervaren. Als men me vroeg: 'Bent u niet...?', zei ik dat ze waarschijnlijk een nicht van me bedoelden, Dat was ongeveer een jaar geleden. Nu ben ik hier officieel, als eregaste. Het moest kennelijk zo gebeuren. Ik heb het toch geaccepteerd'.

En u knoopt er ook een vakantie aan vast?

'Ja. Dit is geen vakantie, ik ga laat naar bed, al lig ik ook vaak in het water. Ik ben vaak zo moe in Europa. In Nederland leven ze zo hard, zo snel. Als het hier 11.00 uur is, heb ik het gevoel dat het daar al 16.00 uur zou zijn. Ik heb het gevoel dat de tijd hier de ruimte neemt. En de zee. Ik woon in Nederland aan zee, in Kijkduin. Het is zo goed hier de zee te zien, zo mooi. Ik snap heel goed dat Hollanders hier willen zijn, het is een liefde. Het is een heel andere zee, maar zij heeft zo veel gemeen met de Noordzee, het water waar de Hollanders wat mee hebben. Ik zou dit bijna de keerzijde van Holland willen noemen, zoals Holland vaak de keerzijde van de Antillen is. Hier heb ook je dat knusse, wat Holland ook heeft. En het spel tussen water en land en wind. Ik verlang ernaar om genoeg middelen te hebben om hier een jaar te kunnen wonen en twee romans te schrijven. Ik schrijf erg veel, voel me erg geïnspireerd, wat schrijven betreft bijna high'.

Tijdens het voorlezen uit eigen werk gisteravond, vertaalden de meeste schrijfsters hun werk meteen in het Engels om verstaanbaar te zijn voor de meeste gasten. U koos ervoor om uw gedichten in het Nederlands voor te dragen. De taal waarin ze geschreven zijn.

'Hoe je het ook draait of keert, wat ik ook heb met Nederland, de taal is voor mij in eerste instantie het middel om te communiceren. Iedereen moet er dankbaar voor zijn dat taal bestaat. Het maakt niet uit welke taal, als je je er maar in kunt uiten. Elke grote taal is een koloniale taal. Ik kom uit een onderwijzersfamilie en het Nederlands is de eerste taal die ik hoorde, dat is mijn moedertaal. Taal is ook het instrument om te denken. Daarom moet je goed kiezen welke taal je gebruikt, want taal verfijnt en vormt je als mens. Het Nederlands is mijn denkstroom, mijn doewereld. In een radio-interview vroeg men mij hoe het mogelijk is dat ik al twintig jaar uit Suriname weg ben en nog steeds met een Surinaams accent spreek. Ik vind dat een compliment. Iedereen heeft zijn eigen uitvoering. Als iedereen Mozart op dezelfde manier zou uitvoeren, zou het niet mooi meer zijn'.

Hebt u ook plannen om terug te gaan naar Suriname?

'Vanaf dat ik de eerste voet in Nederland zette, wist ik: ik hou van dit land. Ik hou van de seizoenen, van de taligheid, van de openhartigheid. Ik ben geen nationalist. Je zou me een cosmopoliet kunnen noemen. Dat klinkt pretentieus want ik heb niet alle landen ter wereld bezocht, maar ik voel me hier gelukkig bij. Ik heb een gigantisch goede verbeelding, ik ben creatief. Als ik mijn ogen dicht doe, zit ik in de kamer van mijn moeder in Suriname. En zit ik in Suriname en doe ik mijn ogen dicht, zit ik met mijn voeten tegen de verwarming aan. De wereld is zo in beweging, je kunt geen nationalist meer zijn. Er gebeurt zo veel. Als ik niet uit Suriname was weggegaan, had ik nooit zo veel culturen ontmoet. Al die culturen ontmoeten elkaar in de hoog ontwikkelde landen. Mijn moeder en zuster en neven wonen in Suriname. Ik denk met gemengde gevoelens aan het land. Het is een mengeling van verdriet. Er is veel in beweging. Het is nu niet te zien, maar dat is wel goed voor de ontwikkeling. Ik kom zelf relatief steeds minder in Suriname. Ik merk dat ik andere gevoelens ontwikkeld heb, zodat ik nu ook naar Israel wil, naar Afrika en naar Oost-Europa. Mijn moeder is zeer mobiel, ik zie haar regelmatig, bovendien met de techniek, de foto's, telefoon en fax, communiceer je aan de lopende band. Als ik echt heimwee heb, onontkoombaar, dan zet ik Surinaamse muziek op en ga lekker Surinaams eten koken. Maar mijn tijd van lijden is al lang voorbij'

NEL CASIMIRI

...THEA DOELWIJT... (foto: Bart Nieuwkoop)...